

Розкопки гнездовських могил, розпочаті ще в 1870-х рр. і потім поведені систематично від р. 1880, давно інтересували дослідників матеріальної культури, штуки і побуту староруських часів: скільки можна було міркувати в опублікованих комунікатів, вони могли кинути світло не на одно питання, і тим сильнійше приходило ся бажати їх публікації, піднятої д. Сізовим. Публікація ся потягла ся на довший час і задала автору чимало часу. Одною з причин проволоки було те, що розкопки в Гнездові були в р. 1898 поведені знову ріжними особами, і д. Сізов, уже почавши друкувати свою працю, спинив ся, щоби подати звістки про нові нахідки (ст. 76 і далі) та втягнути їх в свій огляд. Крім того д. Сізов мав на меті дати студию про гнездовський могильник, а не просту опись. За се розумієть ся можна бути йому тільки вдячним; одначе не належало йому при сїм обмежити ся тільки маленькими витягами з свого дневника, як він зробив (ситуаційних плянів майже нема). Се взагалі треба дуже жалувати, що імп. археологічна комісія якось дуже мале значінне привязує до дневників розкопок, і дістаючи їх від дослідників, в своїх публікаціях обмежаєть ся коротесенькими витягами; коли вони не так добрі, аби видавати, то треба давати дослідникам докладнійші інструкції й ставити більші вимоги. Окрім ст. 3—34 і 76—82 решта праці присвячена студиям знайдених річей. Вони цінні й інтересні, але дуже загальні; автор не подає переважно тих паралелів, з якими зближає знайдені річи, й тому його виводи не переконують так, якби він собі бажав.

М. Грушевський.

Е. К. Рѣдинъ — Исторія искусства и русскія художественныя древности. Харьків, 1902, ст. 14.

Праць в області руської штуки появляєть ся так мало, що кожда й найменша брошурка звертає на себе увагу. Тим більше праця підписана поважним іменем проф. Редіна. Та на жаль під широким титулом його брошюри містить ся дуже не багато: кілька загальних висказів і майже нічого про самі „русскія художественныя древности“.

Автор уважає річею дуже важною студіюване старини і жалує, що археологія в Росії не вийшла ще зі стадії аматорства. Тому бажав би, щоби на університетах були правильні курси археології й історії штуки, предметів незвичайно важних для пізнання історії Росії взагалі, а що грецька антична штука найбільше з усеї старини розсліджена і вистудіована, тому підставою пізнання історії штуки повинна-б бути історія грецької штуки, так задля методи, як і її впливу на початки штуки на Русі, а властиво на території теперішньої російської держави (автор не розрізняє Русі від Росії). Для прикладу автор подає опис звісної скитської вази (за Кондаковим) як виріб грецький при-

ладжений до смаку Скитів і підносить, що весь археологічний матеріал розкопаних скитських могил служить доказом, що давня Скитія, „югъ Росіи“ була дуже добрим ґрунтом для пересадження грецької штуки. Пізнати-ж значіне скитсько-грецької старини можна тільки через порівняне з подібними предметами властивої Греції, отже студіюване історії грецької культури конче потрібне.

Але як з полудня йшов вплив грецький, так знов зі сходу йшов вплив Асирії і Персії, що слідно в старинностях Сибіри (для прикладу наведено за Кондаковим кілька описів золотих прикрас публікованих вже давно в III т. Русских Древностей). З епохою заведення християнства на Русі, від Візантії прийшла на Русь візантійська штука і полишила численні сліди в археології, мозаїках, золотництві і емалерства (як звісна київська діядема — опис її знов з Кондакова). А що таке візантійська штука — питає автор. Се не що иньше, як відроджѣна антична грецька штука, яка в нових обставинах східньої римської імперії приняла нові форми, розвинула їх до незвичайної висоти і мала довгий час великий вплив на штуку західньої Європи. Отже, кінчить автор свою статейку, нехай основою пізнання російської археології буде студіюване археології грецької штуки, а також історії штуки взагалі, бо тільки через пізнане памяток иньших народів, можливо пізнати й належно оцінити свої памятки.

Все се, розумієть ся, зовсім справедливо, тільки в тім усім нового й интересного нема нічого.

М. Г. а.

П. В. Владиміровъ — Древняя русская литература Киевскаго періода XI—XIII вѣковъ К., стор. IV+375+VIII+46+2 нєнум. +17+4+4+10 (покажчик) +II (зміст) +II (поправки помилок).

Отся книжка — продовженє „Введенія въ исторію русской словесности“, що виданє було тим самим автором ще 1896 р. Автор поклав собі метою обробити в суцільному викладі найстаршу руську літературу до її розділу на виразно зазначені типи південний і північний; покладені в титулі хронологічні межі XI—XIII вв. не зовсім відповідають змістови, бо автор у текстї книги присвячує не мало місця ще й творам XIV віку (Ізмараґд і т. и.). Так само не зовсім відповідає змістови книги й другє обмеженє данє в титулі „Київський період“. Автор не обмежаєть ся південно-руською літературою, що концентрувала ся довкола Києва, але сягає також на північ, до Новгорода, хоча й оговорюєть ся в передмові (стор. II), що чинить се свідомо і навмисно, бо „літературна діяльність у Новгороді що до свого напряду не відріжняла ся від київської і була з многих оглядів слабша від неї“. В питанє про